AZ ERDŐBÉNYEI KÁDÁRTÁNC ÖRÖKSÉGTURISZTIKAI ATTRAKCIÓKÉNT VALÓ HASZNOSÍTÁSA

KARAJZNÉ VAVREK VERONIKA BSC[1]
EKÖP ösztöndíjas Turizmusmenedzsment MSc hallgató
Tokaj-Hegyalja Egyetem Turizmus és Vendéglátás Tanszék
https://doi.org/10.33031/ZRFS.2026.4.7

A Tokaj–Zemplén desztináció örökségturisztikai kínálata összetett, hiszen a térség turisztikai vonzereje nem csupán a történelmi borvidéki tájra, a természeti, épített örökségekre, a gasztronómiára épül, hanem a helyi közösségek által őrzött szellemi és népi kultúrára, hagyományokra is.
A kádármesterség évszázadok óta meghatározó háttértudása a tokaji borvidéknek: a hordó nem csupán eszköz, hanem a bor minőségét formáló, a táj kultúráját hordozó szimbólum. Az erdőbényei kádártánc ezt a mesterséget emeli át a közösségi ünneplés világába: a munka mozdulatai tánccá válnak, ahol a szakmai tudás, a játékosság és a közösségi identitás egyszerre jelenik meg.
Jelen publikáció[2] célja annak bemutatása, hogy ez az egyedi, csak a borvidékhez kötődő örökségelem miként hasznosítható turisztikai szempontból, milyen megoldásokkal tehető élményszerűbbé és milyen fejlesztési lehetőségek révén válhat a Tokaj-Zemplén desztináció örökségturisztikai kínálatának tudatosan menedzselt elemévé.
Kulcsszavak: Erdőbénye, kádártánc, örökségturizmus
JEL: L83, M31, R11

1. BEVEZETÉS

A Tokaj–Zemplén desztináció örökségturisztikai kínálata különösen összetett, hiszen a térség turisztikai vonzereje nem csupán a történelmi borvidéki tájra, a természeti, épített örökségekre, a gasztronómiára épül, hanem a helyi közösségek által őrzött szellemi és népi kultúrára, hagyományokra is.

[1] email: vavrek.veronika@gmail.com, ORCID ID: 0009-0004-6517-1019
[2] A publikáció a Kulturális és Innovációs Minisztériumnak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal útján, a nemzeti felsőoktatási kiválóságról szóló 24/2013. (II. 5.) Korm. rendelet alapján támogatott kutatói ösztöndíjprogram részeként készült.

Az UNESCO 1972-ben elfogadott Világörökség Egyezményének[1] célja az emberiség kiemelkedő értékekkel bíró kulturális és természeti örökségeinek megőrzése. Az Egyezményhez csatlakozó állam egyebek között kötelezettséget vállal arra, hogy a területén fekvő Világörökségi helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára is.

A Világörökség Egyezmény definiálta a természeti, és kulturális örökségek fogalmát. Ez alapján örökségek lehetnek emlékművek, épület-együttesek, helyszínek, fizikai és biológiai alakulatok, geológiai és fiziográfiai alakulatok, valamint természeti tájak, vagy pontosan körülhatárolt természeti területek[2]:
A természeti örökségnek az egyezmény értelmében az esztétikai, vagy tudományos szempontból rendkívüli értékű fizikai és biológiai képződmények, vagy képződménycsoportok, továbbá a tudomány vagy a megőrzés szempontjából rendkívüli értékű geológiai és fiziográfiai képződmények, a kihalástól fenyegetett állat- és növényfajták lakó- illetve termőhelyéül szolgáló, pontosan körülhatárolt területek, természeti tájak minősülhetnek.

Kulturális örökségnek az egyezmény értelmében olyan műemlékek (építészeti, monumentális festészeti vagy szobrászati művek, régészeti elemek) (épület)együttesek (összefüggő vagy különálló építmények) helyszínek (az ember, vagy az ember és a természet közös alkotása) minősülhetnek, amelyek megfelelnek a hitelesség (történelmi autentikusság) kritériumainak. A kulturális örökségek között tartjuk számon az ún. kultúrtájakat (történeti tájakat), amelyek az ember és a természet kölcsönhatása révén alakultak ki – azaz emberkéz alkotta őket, de a természeti hatásokkal szervesen együttműködve.

Tokaj-Hegyalja történelmi borvidéke kultúrtáj kategóriában 2002 óta világörökségi terület, amely 27 település teljes közigazgatási területével műemléki védelem alatt áll.[3].

Az UNESCO 2003-ban fogadta el a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezményt[4]. A szellemi kulturális örökség alapvetően szóban, tudásban, képességekben, szokásokban létező, és az élő közösségekhez kapcsolható kulturális gyakorlat. Ez a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó szellemi kulturális örökség, amelyet a közösségek állandóan újrateremtenek, közös identitást és folytonosság érzést nyújt számukra.
Az egyezmény célja ezen közösségi gyakorlatok megőrzése, az önálló kulturális arculattal rendelkező közösségek identitásának megerősítése, ezáltal a kulturális sokszínűség kölcsönös elismerése, valamint a nem tárgyiasult és gyakran kihalással fenyegetett kifejezési formák jelentőségének tudatosítása, az ilyen örökség-elemek védelme.

A szellemi kulturális örökség többek között az alábbi területeken nyilvánul meg: a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák – beleértve a nyelvet, mint az örökség hordozóját, b) előadóművészetek, c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi esemé-

nyek, d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok, e) hagyományos kézművesség[5].

Az erdőbényei kádártánc egy Magyarországon egyedülálló, csak a településen előforduló mestertánc, mely Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj UNESCO világörökség[6] egyik sajátos, erős szimbolikus jelentéssel bíró, élő szellemi kulturális örökségértéke. Bár eredetileg helyi hagyományként van jelen a településen, jelentősége mára országosan is elismertté vált, amit jól jelez, hogy 2025. október 17-én, a szellemi kulturális örökség nemzetközi napján felvették a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékébe[7]. A jegyzékre kerülés egyben azt is jelenti, hogy a hagyomány bekerült a magyar szellemi örökség országos hálózatába, amely az UNESCO 2003-as egyezményének[8] hazai megvalósítását támogatja.

A kádártánc ilyen módon nemcsak a borvidék kézműves múltját és közösségi identitását jeleníti meg, hanem a térség kulturális örökségének kiemelt, reprezentatív elemévé is vált.

2. AZ ERDŐBÉNYEI KÁDÁRTÁNC, MINT ÖRÖKSÉGÉRTÉK

2.1 Történeti és kulturális háttér

A kádármesterség a Tokaj-Hegyalja borvidék szőlőművelésének és borászatának egyik meghatározó szakmája. A hordók minősége közvetlenül befolyásolta a bor érlelését, aromáit és piaci értékét, ezért a kádárok tudása a borvidék gazdasági és kulturális életének központi eleme volt. Erdőbénye különösen híres volt (és ma is az) kádárairól: a településen több száz éven át működtek műhelyek, amelyek a borvidék pincészeteit látták el hordókkal. A helyi közösségben máig él az a mondás, hogy *„ha valaki Erdőbényén egy fát elhajint, az vagy kádárt üt, vagy kőfaragót” (ismeretlen forrás)*, ami jól mutatja, milyen mélyen gyökerezett a mesterség a település mindennapjaiban.

A magyar kádárság kezdetének története a pécsváradi apátság alapításakor a szerzetesekkel betelepült hat kádármesterig vezethető vissza[9]. Nyelvünk háromféle elnevezést is használ a faedényeket készítő mesterek megnevezésére: kádár, bodnár, pintér. A kádár általában keményfából készít kádat és hordót.
A céhtörvények szerint a hegyaljai bodnárokra is kötelező volt a vándorút[10]. Ekkor ismerkedtek meg a német céhszervezetek felépítésével, szokásaival, melyeket aztán hazahoztak. A kádárcéhek céhpecséttel, céhládával és céhzászlóval is rendelkeztek.

A régi Tokaj-Hegyalján a termelő hordóval együtt adta el a mustját, borát a porosz és lengyel kereskedőknek. Így az erdőbényei kádároknak igen nagy volt a keletje, alig győzték az új hordók gyártását. De nem csak hordókat, hanem olyan faedényeket is készítettek, amelyek nélkül elképzelhetetlen lett volna a szüret: puttony, kád, cserpák, taposó kádicska. A kádárság generációról generációra öröklődött és a helyi identitás egyik legfontosabb pillérévé vált.

A kádártánc eredetileg a mesterséghez kapcsolódó ünnepi, rituális mozgásforma, amely során a kádárok a munkafolyamat egyes elemeit jelenítették meg[11]. Német hatásra honosodott meg, korábbi forrásokból a Szepességből betelepült kádármesterek hozták magukkal a 19. században. A szerszámok, dongák és abroncsok használata, valamint a ritmusos, gyakran zenei kísérettel végzett mozdulatok a fizikai tevékenységet egyfajta performatív, táncszerű kifejezéssé alakították.

1.sz. ábra: Erdőbényei kádártánc – 1978
forrás: https://szellemikulturalisorokseg.hu/

Ez a gyakorlat jellemzően közösségi eseményekhez – például mesterségbeli ünnepekhez, vagy szüreti alkalmakhoz – kapcsolódott, ahol egyszerre töltött be bemutató, közösségépítő és szórakoztató funkciót.

A német nyelvterületen, valamint a jelentősebb európai német anyanyelvű településeken a bodnártánc, illetve a hozzá hasonló funkcionális és tartalmi vonásokkal rendelkező táncforma évszázadok óta ismeretes. Az első részletes magyar nyelvű leírást Balogh Ferenc adta közre 1905-ben[12].

A bodnártáncot kizárólag férfiak járták a farsangi ünnepkör három nevezetes alkalmán: a Fáklyástársulat-, a Kapástársulat- és a Kádárok bálján. „A táncalkalom később azonban más hegyaljai szokásokhoz is kapcsolódott, így a huszadik század elejétől a szüreti mulatságok alkalmával rendezett bodnárbálokon is előadták. Manapság ritkán mutatják be, főként hagyományőrző jelleggel, nagyobb helyi rendezvények alkalmával (falunap, búcsú, szüreti nap)”[13]. Mizsákiné Bodnár Zsuzsanna leírásából ismerjük a tánc menetét, a táncosok mozdulatait és viseletét. Ahogy régebben is, ma is idősebbek és fiatalabbak együtt adják elő a bodnártáncot: az öt táncos, az ún. pohárforgató és egy hegedűs zenész. A jelenlegi kádártánccsoport különlegessége, hogy a hagyományőrzésben már nem kizárólag férfiak vesznek részt, hiszen a csoport tagja egy erdőbényei kádárcsaládból származó nő is.

A kádártánc jellegzetesen egy kötött szerkezetű, összetett térformákból felépülő, akrobatikus elemekkel gazdagított, nyugateurópai típusú, polgári eredetű közösségi férfitánc. Felépítése a hordókészítés munkafázisait idézi meg: a táncosok kézben tar-

tott, ívesen meghajlított mogyorófavesszővel – hagyományos hordóabroncs-anyaggal, újabban pedig műanyag karikával – jelenítik meg a folyamatot a dongák fűrészelésétől egészen az abroncs felveréséig.
A táncot apró, lábujjhegyes szökkenésekkel és csosszanó futólépésekkel járják, zárt körben balra és jobbra forogva, időnként irányt váltva. A pohárforgató táncos a körön kívül, ellentétes irányban halad. Az abroncsok összefogása, emelése, összeütése, átlépése, földre helyezése, az alattuk való kifordulás vagy kapuzó átbújás nagy ügyességet kíván, és a kar és lábmozdulatok tökéletes összhangjára épül.

2. sz. ábra: Erdőbényei kádártánc- 2011
forrás: saját fotók

A kádártánc nem tekinthető pusztán előadásnak, sokkal inkább a helyi közösség élő kulturális gyakorlatának része. Jelentése túlmutat az esztétikai élményen: kifejezi a mesterség iránti tiszteletet, erősíti az összetartozás érzését, valamint a borvidékhez való kapcsolódást is megjeleníti.

2.2 Kapcsolódás a világörökségi narratívához

Az örökség fogalma magában foglalja mindazokat a tárgyi, természeti és szellemi értékeket, amelyeket egy közösség fontosnak tart megőrizni és továbbadni. Ide tartoznak az épített örökségek, természeti örökségek, szellemi kulturális örökségek, gasztronómiai és kézműves tudás. Tokaj–Zemplén esetében ez különösen sokrétű: a történelmi borvidék táji elemei, a pincelabirintusok, a borászati és hordókészítési tudás, valamint a helyi hagyományok együttese alkotja azt a kulturális alapréteget, amelyre a térség identitása épül.

Swarbrooke szerint[14] az örökségturizmus olyan turizmusforma, amelyben az örökség egyszerre jelenti a termék lényegét és a látogató fő motivációját, vagyis a turista éppen a sokrétegű örökség megismerése és átélése miatt választja az adott desztinációt.

A kulturális alapú örökségturizmus egyre nagyobb térhódítása figyelhető meg és a látogatók egyre inkább az adott hely kulturális értékei miatt keresnek fel egy

desztinációt. A siker feltétele, hogy a település és a térség „minden apró részletében megragadja" a látogatót és visszatérésre késztesse. Ez különösen fontos egy olyan helyi örökségelem esetében, mint az erdőbényei kádártánc, amely önmagában rövid idejű produkció – „nem fizikai kulturális örökség, amely ugyanakkor szorosan kapcsolódik a „fizikai" örökségéhez - de megfelelő interpretációval és programcsomagba ágyazással komplex turisztikai élménnyé fejleszthető.

Tokaj-Hegyalja világörökségi értékei nemcsak a szőlőhegyekben és pincékben, hanem a bor mögötti mesterségekben is rejlenek.
A kádártánc ehhez ekként kapcsolódik:

- Láthatóvá teszi a mesterséget - előtérbe kerül a hordó mögött álló kádármesterség és az ahhoz kapcsolódó tudás.
- Élővé teszi a „történelmi borvidék" fogalmát – a történelmi borvidékhez kapcsolódó kulturális gyakorlatok a jelenben is tovább élhetnek, újra értelmezhetők és átadhatók a következő generációk számára.
- Erősíti a „kézműves–emberi léptékű" imázst - Tokaj-Hegyalját nemcsak a bor, mint termék különböztetheti meg, hanem azok az emberek, mesterségek, történetek és hagyományok, amelyek a bor kultúráját létrehozták. A kádártánc ezt személyessé és élményszerűvé teheti.

A turisztikai pozicionálás lényege, hogy egy desztináció világosan megkülönböztesse magát más helyektől és olyan sajátos értéket emeljen ki, amely máshol nem található meg. „Nem elég jónak lenni, másnak kell lenni". A kádártánc olyan egyedi elem, amely megkülönbözteti Erdőbényét és a borvidéket más borvidékektől: kevés helyen válik a hordókészítés ennyire látványos, táncos performansszá.

3. A KÁDÁRTÁNC ÖRÖKSÉGTURISZTIKAI ATTRAKCIÓVÁ FEJLESZTÉSE

A turisztikai attrakció olyan vonzerő, amely képes felkelteni az érdeklődést, élményt nyújtani és maradandó benyomást hagyni. Tokaj–Zemplén desztinációban az attrakciók több szinten jelennek meg: a táji környezet, a történelmi épített örökség, a borászati kultúra és a szellemi örökség elemei egymást erősítve alkotnak komplex élmény- és belső-szellemi átalakulást elősegítő struktúrát.

A térség különlegessége éppen ebben az összetettségben rejlik: a látogató nem csupán egy-egy látnivaló miatt érkezik, hanem a borvidék egészének hangulata, története és kulturális mélysége vonzza. Az élményteremtés szempontjából kulcsfontosságú, hogy a turisztikai termék nem pusztán szolgáltatások halmaza, hanem olyan élményígéret, amely a látogatás végén áll össze teljes egésszé. Az attrakció legfontosabb eleme a vonzerő, ugyanakkor az élmény minősége is elengedhetetlen, melyet a kapcsolódó szolgáltatások, vendégszeretet, autentikus környezet, a belső beleélési - transzformációs lehetőségek együttesen alakítanak.

A három fogalom a Tokaj–Zemplén turisztikai desztinációban szorosan összekapcsolódik: Az örökség biztosítja azt a tartalmi alapot, amelyből turisztikai attrakciók formálhatók. Az attrakciók élményalapú bemutatása pedig lehetővé teszi, hogy az örökségturizmus a térség egyik meghatározó erőforrásává váljon. Az olyan élő hagyományok, mint az erdőbényei kádártánc, jól mutatják, hogyan válhat egy helyi kulturális elem egyszerre identitáshordozóvá és belső elmélyülést lehetővé tevő, transzformatív turisztikai értékké[15], hozzájárulva a desztináció márkaépítéséhez és hosszú távú fejlődéséhez.

Tokaj–Zemplén desztináció hosszabb távon arra törekszik, hogy olyan turisztikai térséggé váljon, amely jól felismerhető arculattal és átgondolt kínálattal mutatja be a világörökségi és egyéb helyi értékeit. Fontos cél, hogy a térség ne csak országosan, hanem nemzetközi szinten is versenyképes legyen, miközben a fejlesztések a fenntarthatóság szempontjait is figyelembe veszik.

Ebbe a gondolkodásba a kádártánc többféleképpen is beleilleszthető. Egyrészt egy olyan helyi hagyomány, amely jól tükrözi a borvidék kézműves jellegét. Másrészt közösségi szempontból is jelentős, hiszen élő formában őriz meg egy régi mesterséghez kapcsolódó tudást. Emellett lehetőség van arra is, hogy a borhoz kapcsolódó ismert képet egy új, látványos elemmel egészítse ki. Összességében tehát több oldalról is kapcsolódik a térség turisztikai kínálatához. Nemcsak a múltat jeleníti meg, hanem megfelelő formában bemutatva a látogatók számára is élményszerűvé tehető.

3.1 Élményteremtés és motivációk

A turizmusban egyre inkább az tapasztalható, hogy a verseny már nem elsősorban a szolgáltatások technikai színvonaláról vagy a termékek menedzsmentjéről szól, hanem arról, hogyan bánnak a desztinációk a látogatóikkal. A hangsúly az élményígéreten és annak betartásán van: azon, hogy milyen egyedi, hiteles és emlékezetes élményt, belső, kulturális- szellemi fejlődést tudnak nyújtani a vendégeknek és mennyire képesek ezt következetesen biztosítani. A siker kulcsa tehát az, hogy a látogatók valóban azt kapják, amit várnak — vagy még annál is többet.

A kádártánc esetében az élményígéret lehet például:

- „Láss bele a tokaji hordók születésébe!”
- „Éld át, hogyan születik a tokaji bor lelke: a hordó.”
- „Egy élmény, amelyben a mesterség, a közösség és a kultúra egyszerre szólít meg.”

A turisztikai élmény iránti kereslet mögött különböző látogatói motivációk állnak, amelyek meghatározzák, hogy a vendégek miért választanak egy adott desztinációt vagy programot. A kádártánc esetében ezek a motivációk több szinten is értelmezhetők. Egyrészt megjelenik az autentikus élmények iránti igény, vagyis a látogatók szeretnének nemcsak részt venni a helyi értékekhez kapcsolódó tevékenységekben, hanem megismerkedni azok hátterével, jelentésével és kulturális tartalmával is.

A tokaji borvidékhez kötődő hagyományok, mint a hordókészítés, különösen vonzóak lehetnek azok számára, akik túl akarnak lépni a klasszikus borkóstoláson. Emellett megjelenik a tanulási és ismeretszerzési motiváció is. A látogatók értékelik azokat a programokat, ahol új tudást szerezhetnek – jelen esetben a hordókészítés folyamatáról és annak szerepéről a tokaji bor karakterének kialakulásában.

Végül nem elhanyagolható a belső transzformációs, érzelmi és identitásalapú motiváció sem[16]. Az ilyen típusú élmények hozzájárulnak ahhoz, hogy a látogatók elmélyüljenek, kötődést alakítsanak ki a helyszínhez és egyedi, megosztható emlékekkel térjenek haza.

Összességében a kádártánc olyan komplex, helyi kulturális örökségre épülő turisztikai élményelemmé – termékké - fejleszthető, amely többféle látogatói motiváció megszólítására is alkalmas lehet. A borászati hagyományok, a kádármesterség és a táncos örökség összekapcsolása egyedi és autentikus élményt kínálhat. Ez az élmény hozzájárulhat a Tokaj–Zemplén desztináció turisztikai vonzerejének növeléséhez és versenyképességének erősítéséhez.

3.2 A kádártánc turisztikai hasznosításának jelenlegi formái

1. Rendezvények és megjelenési formák

A turisztikai és közösségi események sokféle formában jelennek meg, a szakmai konferenciáktól és gasztronómiai programoktól kezdve egészen a kulturális és művészeti rendezvényekig.

Ezek az eseménytípusok eltérő célokat szolgálnak: lehetnek információátadó jellegűek, közösségépítők vagy élményorientáltak.

A kulturális–művészeti rendezvények sajátossága, hogy valamilyen alkotást, hagyományt vagy előadói tudást közvetítenek a közönség felé, gyakran performatív formában. A kádártánc ebben a kategóriában értelmezhető, hiszen egyszerre jelenít meg mesterségbeli tudást és látványos előadói elemeket.

Napjainkban a helyi hagyományőrző közösség tagjai őrzik és adják tovább a kádártánc hagyományát, arra törekedve, hogy azt minél több rendezvényen bemutassák, ezáltal szélesebb körben is megismertessék és hozzájáruljanak fennmaradásához.

A hagyományőrző csoport tagjai nem csak a táncot, hanem az ősi mesterséget is művelik.

A csoport jelenlegi tagjai: Miklóssy András csoportvezető, Fekete Géza, Gyuris László, Miklóssy Máté, Miklóssy Ákos, Szendrei András, Miklóssy Balázs zenész.[17]

A kádártánc turisztikai hasznosítása jelenleg elsősorban rendezvényekhez kötődik, mivel a hagyomány bemutatása jellemzően ünnepi, közösségi alkalmakon történik. A program megjelenése ezért erősen eseményalapú: a látogatók többnyire fesztiválokon, helyi ünnepeken (pl. Vadász -Borász Borünnep, Bor, Mámor, Bénye, Kádárnap, Aszú Nap,) vagy tematikus kulturális rendezvényeken találkozhatnak vele.

Mivel a kádártánc nem folyamatosan látogatható örökségi elem, hanem kizárólag rendezvényeken jelenik meg, ez természetes korlátokat teremt a hozzáférhetőségben. A látogatók csak meghatározott időpontokban és alkalmakon találkozhatnak vele, ami csökkenti a spontán élményszerzés lehetőségét és kevésbé teszi tervezhetővé az élményt az egyéni utazók számára. Hátránya továbbá, hogy a szezonális vagy alkalmi bemutatók miatt a kádártánc nem tud folyamatosan hozzájárulni a desztináció kínálatához, így turisztikai vonzereje erősen függ a rendezvények szervezésétől és kommunikációjától.

Ez a kötöttség ugyanakkor még értékesebbé teszi az élményt azok számára, akik éppen egy ilyen alkalommal érkeznek.

1998 óta minden év júniusában rendezték meg a „Kádárnapot", a kádármesterek napját – egy időben az országos kádártalálkozóval – megteremtve azt a rendszeres alkalmat, ami lehetőséget biztosított, hogy az ide látogatók számára bemutatásra kerüljön a tánc.

Bár évek múltán megváltozott formában – inkább falunap jelleggel - Erdőbénye Község Önkormányzata arra törekedett, hogy a rendezvényt fenntartsa. Az utolsó, falunap jelleggel megrendezett Kádárnapra 2014-ben került sor, 2018-tól pedig a Bor, Mámor, Bénye rendezvény fő napján, szombaton rendezik meg a Kádármesterek Napját.

Az NTAK szálláshely adatgyűjtésen alapuló KSH területi statisztikából[18] kinyert adatok szerint a település 2021–2024 közötti éves, valamint a kiemelkedő forgalmú augusztusi vendégéjszaka-adatai jól szemléltetik Erdőbénye turisztikai forgalmának alakulását. Az augusztusi időszak magasabb vendégforgalma időben egybeesik a „Bor, Mámor, Bénye" rendezvény időpontjával, ami a rendezvény turisztikai jelentőségére is utal. (1. sz. és 2. sz. táblázatok).

Erdőbénye település és különösen a „Bor, Mámor, Bénye" rendezvények népszerűségét jelenlegi lakosságszámához (960 fő[19]) képest jelentősen meghaladó turisztikai érdeklődés tapasztalható. Ez arra ösztönzött, hogy további primer kutatás keretében vizsgáljam a rendezvény és a kádártánc belföldi ismertségét, a látogatók motivációit és utazási szokásait, valamint a kapcsolódó turisztikai szolgáltatásokkal való elégedettségüket.

1. sz. táblázat:
Erdőbénye éves és augusztusi vendégéjszaka adatai

Időszak	Vendégek száma a szálláshelyeken (fő)	Vendégéjszakák száma a szálláshelyeken (db)	Külföldi vendégek száma a szálláshelyeken (fő)	Belföldi vendégek száma a szálláshelyeken (fő)	Külföldi vendégéjszakák száma a szálláshelyeken (db)	Belföldi vendégéjszakák száma a szálláshelyeken (db)
2021. év	6400	16670	315	6085	640	16030
2021. augusztus	1406	3907	79	1327	221	3686
2022. év	9987	26469	593	9394	1378	25091
2022. augusztus	1472	4091	137	1335	214	3877
2023. év	8706	24948	532	8174	1096	23852
2023. augusztus	1248	4106	147	1101	367	3739
2024. év	8239	23141	463	7776	797	22344
2024. augusztus	1240	3525	95	1145	176	3349
2025. év	6845	17141	454	6391	733	16408
2025. augusztus	1089	2948	86	1003	111	2837

forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu alapján saját kigyűjtés

2. sz. táblázat:
Erdőbénye és a tágabb térség vendégéjszaka forgalma

Település, területi egység	Összes vendég (fő) 2024	Összes vendégéjszaka (éj) 2021	Összes vendégéjszaka (éj) 2022	Összes vendégéjszaka (éj) 2023	Összes vendégéjszaka (éj) 2024	Összes vendégéjszaka változása (%) (bázis:2021. év)
Erdőbénye	8239	16 670	26 469	24 948	23 141	139%
Tokaji járás	83704	93 932	122 605	156 787	164 261	174%
Tokaj-Zemplén desztináció:	234605	376682	449662	488185	513467	136%

forrás: https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu alapján[20]

2. Célcsoportok és motivációk

A kádártánc turisztikai értelmezésénél fontos volt meghatározni, hogy mely látogatói csoportok számára jelent vonzerőt és milyen motivációk mozgatják őket. A Tokaj–Zemplén térség kulturális és örökségi kínálata többféle érdeklődést képes megszólítani, a bor- és gasztronómiai élményektől a hagyományok iránti kíváncsiságig. A kádártánc egyszerre szólítja meg a kulturális, társadalmi és élményorientált motivációkat, így hatékonyan vezeti be a látogatót a borvidék mélyebb rétegeibe.

Az alábbi célcsoportok jól mutatják, hogy ez az örökségi elem többféle látogatói elváráshoz is képes kapcsolódni.
A Tokaj–Zemplén desztináció főbb potenciális célcsoportjai:

- Belföldi kulturális turisták (25–60 év): bor, gasztronómia, autentikus élmények.
- Ifjúsági csoportok: élmény, játék, „kulisszák mögé” látás, avagy a „hogyan készült”
- Idősebb korosztály: nosztalgia, hagyomány, közösségi élmény.
- Helyi lakosság: identitás, büszkeség, közösségépítés.

A motivációk között a kulturális, társadalmi és pszichikai tényezők dominálnak.

A kádártánc turisztikai és örökségi értékeinek átfogó értékeléséhez szükség van a belső adottságok és a külső környezet együttes vizsgálatára. A SWOT elemzés segít feltárni, mely tényezők erősítik a hagyomány turisztikai hasznosítását és melyek jelentenek kihívást a jövőbeni fejlesztések során (3. sz. ábra).
A rövid összegzés áttekintést ad a kádártánc jelenlegi helyzetéről, lehetőségeiről és kockázatairól a desztináció kontextusában.

- **Erősségek**: egyedi, látványos, fotogén; erős helyi identitás, Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékén szerepel 2025 óta.
- **Gyengeségek**: korlátozott számú hagyományőrző, időben korlátozott (ritkán látható); kevés strukturált interpretáció; függ a helyi szereplők aktivitásától.
- **Lehetőségek**: oktatási programok, digitális és innovatív interpretáció, bekapcsolása Tokaj-Hegyalja turisztikai kínálatába, a nemzeti jegyzékre kerülés kommunikációs kihasználása,
- **Veszélyek**: utánpótlásának hiánya, kommercializálódás veszélye, forráshiány, Rendezvényfüggőség és szezonalitás, a fiatal generáció érdeklődésének csökkenése, a hagyomány leegyszerűsödése

3. sz. ábra. Erdőbényei kádártánc SWOT elemzése
forrás: https://szellemikulturalisorokseg.hu/ AI által generált kép

3. Rendezvényszervezési modell a kádártánc köré építve

Az erdőbényei kádártáncot és a kádármesterséget élő kulturális szellemi örökségként bemutató rendezvények célja, hogy azokat átélhetővé tegye, egyszerre szolgálja a helyi közösséget és a látogatókat. A rendezvényeknek tehát kettős funkciójuk van: identitáserősítő és turisztikai értékteremtő.

A rendezvényszervezési tapasztalatokhoz személyes kötődésem van, hiszen több éven át önkéntesként segítettem a helyi önkormányzat és az Erdőbényéért Közalapítvány munkáját olyan események szervezésében, mint a Bor–Mámor–Bénye, a Kádárnap, vagy a Hetedhét- Pásztortűz. Ez a gyakorlat közvetlen tapasztalathoz segített abban, miként működnek a falu, a térség rendezvényei és milyen feltételek szükségesek egy hagyományalapú program sikeres megvalósításához.

3.3 A kádártánc, mint turisztikai termék és bemutatásának továbbfejlesztése

Az erdőbényei kádártánc napjainkban többféle társadalmi és kulturális funkciót tölt be.
Az egyik legfontosabb, hogy a tánc a helyi közösség identitásának egyik alapvető eleme. Nemcsak a kádártánc csoport tagjainak és a kádármesterek családjainak, hanem a településen élőknek (és innen elszármazottaknak) is kifejezi az önazonosságát, saját kulturális sajátosságát.
Erdőbénye egyik meghatározó kulturális ‘terméke’ és az ide irányuló turizmus fontos eleme a kádártánc. A település három múzeum jellegű kiállítóhelye – a Tájház, a Szepsi Laczkó Máté Emlékház és a Kádárház – ad otthont a kádármesterség és a kádártánc bemutatásának. A tánc az 1930-as évektől országosan ismertté vált, így funkciója túllépte a település határait. Jövőbeni szerepe tovább erősíthető az európai kulturális kapcsolatok ápolásában is, hiszen Szlovákia, Csehország és Németország több településén máig élnek hasonló jellegű mesterségtáncok.

Csak akkor tud igazán tartósan beépülni a turisztikai kínálatba, ha nem csupán alkalmi bemutatóként jelenik meg, hanem egy átgondolt, szervezett program részeként. Fontos, hogy a mögötte álló mesterség is bemutatásra kerüljön, ez segít abban, hogy a nézők ne csak látványként, hanem tartalmában is megértsék a táncot.
A szakmailag felépített attrakció feltételei:

- Felelős gazda - Egy szervezet vagy csoport (pl. helyi önkormányzat, kulturális egyesület, alapítvány), amelynek feladata a hagyományok ápolása, a fellépések összehangolása és a programok szakmai színvonalának biztosítása.
- Kidolgozott programkínálat - A kádártánc bemutatása nem lehet ad hoc jellegű. Szükség van előre tervezett, különböző célcsoportokra szabott programokra.
- Interpretációs koncepció - A látogató nemcsak látni szeretné a táncot, hanem érteni is.

1. Interpretáció és storytelling

A kádártánc örökségturisztikai interpretáció célja, hogy a látogató ne pusztán infor-

mációt kapjon, hanem élményt, amelyben a tudás érzelmi és személyes kapcsolódással egészül ki. A kádártánc esetében ez különösen fontos, hiszen a tánc mozdulatai csak a mesterség ismeretében érthetők meg.

Storytelling lehetőségek:

- „Egy hordó élete" - A fa kivágásától a dongák formálásán át egészen a bor érleléséig – a tánc ritmusai és mozdulatai, mint a munkafolyamatok metaforái jelennek meg. A látogató így érti meg, hogy a tánc nem dísz, hanem a munka folyamata.
- „A kádár család története"- Személyes történetek, régi fotók, tárgyak, családi emlékek segítségével a mesterség emberi oldala kerül előtérbe. A tánc így nem csupán technika, hanem generációkon átörökített tudás. – A Hotyek család immár négy generáció óta őrzi és továbbadja a kádármesterség hagyományát, gondosan ápolva mindazt a tudást és szakmai örökséget, amelyet elődeik építettek fel.

Interpretációs eszközök:

- Élő bemutató - A kádár mesél, eszközöket mutat, ritmusokat idéz fel – ez teremti meg a tánc értelmezési keretét.
- Kádártánc-bemutató - A tánc megtekintése szakmai narrációval, amely rámutat a mozdulatok eredetére és funkciójára.
- Rövid filmek és interjúk - Archív felvételek, mesterek visszaemlékezései, dokumentumrészletek, amelyek mélyítik a látogató élményét.
- Tárgyi interpretáció - Régi szerszámok, félkész hordók, dongák, abroncsok – mind olyan elemek, amelyek segítik a tánc megértését.

Mindezen törekvések megvalósíthatóságához a Kádárház látogatóközpont létrehozása[21] fontos lépést jelentett, hiszen lehetőséget teremt a hagyomány korszerű, interaktív bemutatására.
A szolgáltatások további bővítése – például digitális és élményelemekkel – hozzájárulhat ahhoz, hogy a kádártánc ne csak alkalmanként, hanem „egész évben" elérhető turisztikai attrakcióvá váljon.

2. Marketingstratégia

Az erdőbényei kádártánc marketingje sajátos kihívást jelent, mivel egy olyan hagyományról van szó, amely erősen kötődik a helyi közösséghez, ugyanakkor turisztikai szempontból ismertségének további növelésében jelentős lehetőségek rejlenek. A bemutatás egyik fontos sajátossága, hogy a kádártánc általában nem folyamatosan elérhető attrakció, hanem jellemzően rendezvényekhez, fesztiválokhoz vagy ünnepi alkalmakhoz kapcsolódva tekinthető meg. Ez egyrészt növeli az élmény különlegességét, másrészt korlátozza a hozzáférhetőséget, ami a marketingtervezés során is meghatározó szempont.

A stratégia kiindulópontja a megfelelő pozicionálás. A kádártánc nem önálló látványosságként jelenik meg, hanem a Tokaji borvidék kulturális és gasztronómiai világának részeként.

Erdőbénye alapvetően borturisztikai célpont, ezért feltételezhető, hogy a látogatók jelentős részének motivációja elsősorban a borhoz és a vidéki élményekhez kapcsolódik, amelyet a kádártánc különleges, autentikus kulturális élményelemmel egészíthet ki. A kádártánc ebbe a meglévő turisztikai keresletbe illeszthető be, mint különleges, autentikus kiegészítő élmény, amely a rendezvények során válik igazán láthatóvá.

A stratégia egyik lényeges eleme az együttműködések kialakítása. Mivel a kádártánc önmagában ritkán jelent utazási motivációt, célszerű azt a helyi turisztikai szolgáltatásokhoz kapcsolni. A borászatok, szálláshelyek és fesztiválok bevonása lehetővé teszi, hogy a tánc egy komplex élménycsomag részeként jelenjen meg. Ez nemcsak a látogatók számát növelheti, hanem a helyben eltöltött időt és a költést is.
Összességében elmondható, hogy az erdőbényei kádártánc marketingje akkor lehet sikeres, ha az élményre, a hitelességre és a térségi kapcsolódásokra épít. A hangsúly nem a tömegek bevonzásán, hanem a minőségi, emlékezetes élmény megteremtésén van, amely hosszabb távon erősíti a település és a borvidék turisztikai vonzerejét.

Az erdőbényei kádártáncot elsősorban ott érdemes népszerűsíteni, ahol a potenciális látogatók már jelen vannak, vagy érdeklődnek a térség iránt. Ilyenek a környékbeli borászatok, szálláshelyek, helyi rendezvények és turisztikai információs pontok, ahol programajánlóként jelenhet meg.
Online felületeken – főként közösségi médiában – rövid, látványos videókkal és hangulatképekkel célszerű megjeleníteni, amelyek felkeltik az érdeklődést. Azokon az eseményeken, ahol a kádártánc programelemként szerepel, annak kommunikációja kiemelt figyelmet kell kapjon.

3. Fejlesztési javaslatok

Az erdőbényei kádártánc egyik legjelentősebb problémája az időszakosság, mivel jelenleg főként rendezvényekhez és fesztiválokhoz kötődve tekinthető meg. Ez korlátozza a turisztikai hasznosítás lehetőségeit, hiszen a látogatók nem feltétlenül ezekhez az időpontokhoz igazítják utazásukat. Erdőbényei Önkormányzat és a kádártánc csoport arra törekszik, hogy minél több fellépési alkalmat megragadjanak, ezzel népszerűsítsék és szélesebb körben megismertessék a hagyományt.

A már megvalósult Kádárház látogatóközpont[22] (4.sz. ábra) azonban erre a problémára korszerű és jól megalapozott megoldást kínálhat. A létesítmény egy innovatív, hiánypótló turisztikai attrakcióként jött létre, amely a Tokaj–Hegyalja térség kínálatát bővíti. A látogatóközpont célja, hogy a kádármesterséghez és a hozzá kapcsolódó hagyományokhoz – így a kádártánchoz is – élményszerű módon biztosítson hozzáférést.

4. sz. ábra: Erdőbényei kádárház
Forrás: www.erdobenye.hu

A Táncoló kádárok – A kádármesterség és a kádártánc hagyományai Erdőbényén című kiállítás (5.sz. ábra) e páratlan múlttal rendelkező mesterséget mutatja be, amelyben kiemelt szerepet kap a Közép-Európában egyedülálló kádártánc. E speciális mozgásforma koreográfiája a hordókészítés munkafázisait tükrözi, a fakivágástól egészen a hordó elkészültéig, s végül az áldomásig.

5. sz. ábra: Kádárház - A Táncoló kádárok – A kádármesterség és a kádártánc hagyományai Erdőbényén című kiállítás
forrás: https://www.tbft.hu/megnyitotta-kapuit-az-erdobenyei-kadarhaz/

A látogatóközpont falain olyan visszafogott, mégis látványos grafikai elemek és vizuális tartalmak jelennek meg, amelyek hangulatukban illeszkednek a világörökségi környezethez, a kádármesterséghez és a kádártánc hagyományához. A kádármesterek története, az általuk használt eszközök és termékeik láthatók. A kiállítás megtekintésekor jól érzékelhető, milyen szoros kapcsolat van a kádármesterség és a kádártánc között.

Fejlesztési javaslatom a meglévő alapokra épít és olyan korszerű interpretációs megoldások bevezetését célozza, amelyek a kádártánc folyamatos, egész éves bemutathatóságát tennék lehetővé. Az interaktív kiállítási elemek, a digitális tartalmak vagy akár egy innovatív, virtuális táncbemutató mind hozzájárulhatnának ahhoz, hogy a hagyomány ne csak alkalmi eseményeken, hanem állandó élményként is elérhető legyen.

A szolgáltatások bővítése több szempontból is indokolt lenne. Egyrészt növelheti az attrakció elérhetőségét és turisztikai értékét, másrészt illeszkedik a modern látogatóközpontok trendjéhez, ahol az élményalapú, interaktív bemutatás kerül előtérbe. A digitális és élményelemek segítségével a hagyomány nemcsak bemutatható, hanem átélhetővé is válik, ami különösen fontos a fiatalabb célcsoportok megszólításában. Emellett a fejlesztés hozzájárulhat a desztináció turisztikai kínálatának komplexebbé tételéhez is. Erdőbénye már jelenleg is a Tokaji borvidék meghatározó települése, így a Kádárház bővített örökségturisztikai szolgáltatásai jól kapcsolhatók a borturisztikai élményekhez. Ez tovább erősíti a település pozícióját és lehetőséget teremt arra, hogy a látogatók hosszabb időt töltsenek a térségben.

Összességében a Kádárház szolgáltatásainak bővítése nemcsak az időszakosság problémájára ad választ, hanem egy korszerű, élményalapú örökségturisztikai modell irányába mutat, amely egyszerre szolgálja a hagyomány megőrzését és turisztikai hasznosítását.

4. ÖSSZEGZÉS

A vizsgálat alapján elmondható, hogy az erdőbényei kádártánc egy különleges, helyi gyökerekkel rendelkező örökségelem, amely jelentős turisztikai potenciállal bír, ugyanakkor jelenlegi formájában korlátozottan hasznosul. A hagyomány legfőbb sajátossága, hogy elsősorban rendezvényekhez és fesztiválokhoz kötődve jelenik meg, ami egyszerre biztosítja ünnepi jellegét, ugyanakkor korlátozza folyamatos turisztikai elérhetőségét.

Az eredmények alapján a kádártánc erőssége az autenticitásában, látványosságában és a borvidéki hagyományokhoz való szoros kapcsolódásában rejlik. Ugyanakkor a marketing és a turisztikai hasznosítás terén további fejlesztések szükségesek, különösen az élményalapú bemutatás és a folyamatos elérhetőség biztosítása érdekében.

A Kádárház látogatóközpont létrehozása fontos lépést jelentett, hiszen lehetőséget teremt a hagyomány korszerű, interaktív bemutatására. A szolgáltatások további bő-

vítése – például digitális és élményelemekkel – hozzájárulhat ahhoz, hogy a kádártánc ne csak alkalmanként, hanem egész évben elérhető turisztikai attrakcióvá váljon.

Mindezek alapján úgy látható, hogy az erdőbényei kádártánc sikeres turisztikai hasznosítása az autenticitás megőrzése és az innovatív bemutatási formák közötti egyensúly megtalálásán múlik. Amennyiben ez megvalósul, a kádártánc nemcsak a helyi közösség identitásának fontos eleme maradhat, hanem a térség turisztikai kínálatának is meghatározó, egyedi vonzerejévé válhat.

JEGYZETEK:

[1] Basic Texts of the 1972 World Heritage Convention. Edition July 2025. https://whc.unesco.org/en/basictexts/

[2] Dankó L. 2019): Tokaj-Hegyalja, mint világörökségi kultúrtáj turizmusfejlesztésének marketing támogatása. In: Gyurkó, Á; Somodi-Tóth, O (szerk.) #Turizmus #szálloda #vendéglátás.Jubileumi kiadvány az EKE Turizmus tanszék alapításának 10. évfordulója alkalmából. Líceum Kiadó 168 p. pp. 67-84. (https://real.mtak.hu/103049/1/DL_Turizmus_tanszek_konf_kotet.pdf

[3] Tokaj-Hegyalja Történelmi Borvidék Kultúrtáj Világörökségi helyszínre és védőövezetére vonatkozó világörökségi Kezelési terv,2016. https://2015-2019.kormany.hu/download/c/65/01000/TOKAJ_KET_1612.pdf

[4] Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts_2024_version_EN.pdf?v=1732024325

[5] Szellemi kulturális örökség Magyarországon. https://szellemikulturalisorokseg.hu/index0.php?name=f1_szko

[6] Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape https://whc.unesco.org/en/list/1063

[7] https://szellemikulturalisorokseg.hu/index0.php?name=0_erdobenyei_kadartanc

[8] Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage - 2006. évi XXXVIII. törvény a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. év október hó 17. napján elfogadott UNESCO Egyezmény kihirdetéséről.

[9] Erdőbénye története https://erdobenye.hu/tortenelem-kultura/erdobenye-tortenete

[10] Kádárok. Erdőbénye község honlapja. https://erdobenye.hu/turizmus/kadarok

[11] Csempesz P. (2008): Erdőbényei kádártánc Belvedere folyóirat. 2008/XX. 5–6. pp.112-116.

[12] Balogh F. (1905): Régi szüret a Hegyalján. Néprajzi Értesítő, VI. 301–305.

[13] Mizsákiné Bodnár Zs. (2004): Bodnárok táncélete és tánca a zempléni Erdőbényén. Sátoraljaújhely. pp. 65–66.

[14] idézi: Dankó L. (2017): Tokaj-Zemplén desztináció kulturális örökségturisztikai és marketing koncepciója. In.: Zempléni gazdaságfejlesztési tanulmányok, SKTE, Sárospatak, pp.120-171.

[15] Dankó L.: (2024): Vallásturizmus fókuszú desztinációmenedzsment fejlesztés a hármashatárok vidékén. In: Dankó, L. - Remenyik, B. (szerk.) Sárospataki turizmusfejlesztési tanulmányok 2024 Sárospatak, Tokaj-Hegyalja Egyetem Lorántffy Intézet (2025) 136 p. pp. 105-126.

[16] Dankó, L. (2024): Vallási turizmus értékkincsek és fejlesztések Zemplénben ZEMPLÉNI MÚZSA: TÁRSADALOMTUDOMÁNYI ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT 24: 1. (93.) szám pp. 33-51.

[17] A kádártánc csoport https://erdobenye.hu/kozelet/muvelodesi-haz-es-konyvtar/kadartanc-csoport

[18] KSH Tájékoztatási adatbázis https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu

[19] https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=25326

[20] Dankó L. (2026): A turizmusfejlesztés és hatásainak vizsgálata a Tokaj-Zemplén desztinációban. In.: Remenyik B. (szerk): Zemplén Régió Fejlesztése Sorozat IX. évfolyam, 1. (11.) szám. THE, Sárospatak. pp. 21-40.

[21] A kádártáncot is bemutatják az Erdőbényén nyílt látogatóközpontban. https://turizmus.com/cikk/archiv/a-kadartancot-is-bemutatjak-az-erdobenyen-nyilt-latogatokozpontban

[22] Élménypontok: Erdőbénye – Kádárház. https://www.elmenypontok.hu/services/erdobenye/